TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

YENİ TÜRK EDEBİYATI - I
DERS NOTLARI

---

2. Sınıf - 1. Dönem

---

aofdestek.net

SERVET-İ FÜNÛN EDEBİYATI

Servet-i Fünûn edebiyatının gerisinde yatan düşünceler

Tanzimât döneminde başlayan yenileşme çabaları, Servet-i Fünûn döneminde sonuçlarını ortaya koymaya başlamıştır. Bu sebeple, esasen Tanzimât döneminden bugüne kadar ortaya konan bütün edebi faaliyetleri içine alan "edebiyat-ı cedide" dönemi, sadece bir dönem Servet-i Fünûn'un adı olarak kullanılmıştır.

Yeniliğin kendisini en fazla gösterdiği alan hikaye ve roman olarak karşımıza çıkar. Servet-i Fünûn döneminde edebi tenkit alanında da gelişmeler görülmüştür. Bu dönemim en önemli özelliği, eski ile yeninin kesin sınırlarla birbirinden ayrılması ve yeniye ait kaidelerin, artık kabul edilmeye başlamasıdır. 1876-1909 yıllarında Servet-i Fünûn derhgisi etrafında toplanan sanatçıların batı edebiyatındakine benzer eserler meydana getirdikleri bir edebiyat hareketi olan Servet-i Fünûn hareketi, bir şiir tartışmasından doğmuştur. **Ma'lumât** gazetesinde yazan ve **Muallim Nâci** taraftarı olan **Hasan Asâb** adlı bir gencin **Burhan-ı Kudret** adlı şiiri üzerine Ekrem ve Muallim Naci arasında bir tartışma başlar.

Zerre-i nûrundan iken muktabes (مقتبس)
Mihr ü mehe etmek işâret abes (عبس)

beyti üzerine kavga çıkar.

Servet-i Fünûn sanatçılarının mutsuz halleri, gerek yaratılışları gerek sanat terbiyeleri gerekse içinde yaşadıkları sosyal şartların tesiriyle ortaya çıkmıştır. Servet-i Fünûn sanatçıları, şark edebiyatını tanımadan önce batıyı öğrenmişlerdir. Topluluk mensuplarının bir özelliği de bir batı diline –özellikle Fransızcaya- hakim olmaları; dolayısıyla Tanzimât dönemi sanatçılarından daha fazla batı edebiyatı ile iç içe olmalarıydı.

Aruz veznini dönemin Türkçesine daha uygun hale getirerek ustalıkla kullanmışlar, şiirin konusunu genişletmişlerdir. Türk edebiyatına baztılı nazım şekillerini tatbik etmişler, aruz vezniyle serbest nazım örnekleri oluşturmuşlardır. Nesirde, oldukça ağır bir dil kullanmışlardır, mensur şiir denemeleri yapmışlar, hikaye ve romanda teknik ve üslup bakımından Avrupa'daki örnekleri hemen hemen yakalamışlardır.

Servet-i Fünûn edebiyatına edebiyat-ı cedide, udebâ-yı cedide (yenilikçi edipler) gibi isimler de verilmiştir. Bir grubun ise, Tevfik Fikret-Halit Ziya Mektebi isimli ekol, akım tanımı verdiği olmuştur.

Servet-i Fünûn topluluğunun kuruluşu

Dönemin hakim anlayışı hürriyetsizliktir. Hürriyetin kaynağı olarak da bu dönemde batı işaret edilmektedir. Dönemin gençleri, Avrupa medeniyet ve edebiyatını büyük bir özlem ve hayranlıkla takip etmekteydi. Yeni nesliğin sadece şair ya da yazar sıfatıyla değil, aynı zamanda mücadele kahramanı olarak tanıdıkları Tanzimatçıları sadece istibdat idaresini değil, eski ve geri sayılan bütün sanat ve edebiyat anlayışlarını yıkmaya çalışmışlardır. Şinâsi, Ziyâ Paşa ve Namık Kemal'den sonra Ebuz-ziya Tevfik ve Nizamcı Murat, hatta Ekrem, Halit ve Sezai Bey, siyasi, edebi konularda 1860'ta başlayan Yeni Türk Edebiyatı (arayışlar devri Türk edebiyatı) eski edebiyatın gerilemesi ile canlı, hayata dönük bir sanat ve edebiyat anlayışı meydana getirmiştir.

Servet-i Fünûn Şiiri

Kendilerine mahsus bir şiir dili yaratmak isteyen Servet-i Fünûncular; ağır, karmaşık bir dil kullanmaya çalışmışlardır. Kendi estetik anlayışlarına uygun, müzikalite yönünden ahenkli kelimeler kullanmışlar, hatta Arapça ve Farsçada bulunan kelimeleri kendilerine uydurmuşlardır.

1. Tiraje, şegaf, ibtika, puşide gibi şiirde ahenk yaratacak kelimeleri seçmişler, tebeşbüş, mükevkeb gibi kelimeleri de sözlüklerde olmamasına rağmen kendileri uydurmuşlardır.

2. Fransız şiirinden etkilenerek farklı sıfatlar kullanmışlardır. Mesela; yalnız hıçkırık (şevk-i tenhayi) gece titreyişleri (ihtizazat-ı leyl) gibi.

3. Kırılgan duygularını belirtmek için:
   a) Of, ey gibi ünlemler
   b) ki, evet, ve gibi edatlar kullanmışlardır.

4. Klasik şiirimizde anlam beyitle tamamlanırken, Servet-i Fünûn şiirinde 7-8 dizede tamamlanan uzun cümlelere rastlamak mümkündür. Buna anjambman denir.

5. Bu denemeler, mensur şiirin doğmasına sebep olmuş; doğuşu hızlanmıştır.

6. Serbest müstezat türünü, aruzu başarıyla kullanabildikleri için hemen her vezinde denemişlerdir.

7. Batı edebiyatından alınan Sale ve Terzeroma nazım türlerini aruza başarıyla taklit etmişlerdir.

8. Aheng-i taklidi denilen ses ve hayalin birleştiği sese dayalı imgeler, hayaller yaratmaya çalışmışlar; özellikle Recaizâde başarılı örnekler vermiştir.

9. k, t, l, d, b, r, c, ç, ş gibi seslerle yağmur damlalarını zihnimizde canlandırmaya çalışmışlardır.

Servet-i Fünûn Romanı

1. Geleneksel tahkiye geleneğinde olay örgüsünün önemli olmasına rağmen Servet-i Fünûn romanında karakter çözümlemesi olan bir roman anlayışına geçilmiştir.

2. Servet-i Fünûn yazarları, şahsi tecrübelerini eserlerine aktarabilmişlerdir.

aofdestek.net

3. Mekan; kapalı ve dar mekanlardır. Adeta bireyin kıstırılmışlığını, yaşadığı mekanda görmekteyiz. Çevre, aile ortamıyla sınırlıdır. Bütün olaylar aile ortamı içerisinde geçer.

4. Romanlarda genetik miras önemli bir yer tutar ve temel karakter yaratma motifi; baba-kız, ana-oğul eşlemesi üzerine kuruludur.

5. Aşk, kötümserlik ve kaçış üç temel unsur olarak karşımıza çıkar.

6. Servet-i Fünûn romanının dili de ağır ve süslü bir üslubu yansıtır. Halit Ziya, Cumhuriyet döneminde kendi romanını birkaç defa sadeleştirmek zorunda kalmıştır.

7. Zaman kısalmış, psikolojik derinlik ve kişilerin mizaçları ön plana çıkmıştır. Daha kısa zamanda çok daha fazla hadise yaşanmış olur. Denilebilir ki Servet-i Fünûn romanları özellikle kavramlar ve simgeler bakımından neredeyse birbirinin aynı örneklerin verildiği bir dönem olmuştur.

Halit Ziyâ ve *Mai ve Siyah*

Servet-i Fünûn romancılığı içinde Hikaye (1891), hem verdiği örneklerle hem de teorik yazıları ile romanın sınırlarını çizmeye, yeni bir roman anlayışı geliştirmeye çalışmıştır. Halit Ziya, 1891'de yayımlanan Hikâye adlı çalışması ile bilhassa romanın ne olduğunu tartışmaya açar. Bu eserinde bizdeki tahkiye geleneğinden de bahseder ve Tanzimât dönemindeki sanatçıların hikaye ve roman hakkındaki görüşlerini de eleştirir.

1. Zıtlıklar romanıdır.

2. İçe dönük görünen Servet-i Fünûn anlayışının sosyal meselelere kayıtsız kalmadığını gösteren eserlerin başında gelir.

3. Romanın baş karakteri Ahmet Cemil, Servet-i Fünûn aydın tipinin prototipidir.

4. Eserde Servet-i Fünûn döneminin pek çok meselesi ortaya konulmuş, tespit edilmiştir.

5. Batıdan alınan gazetecilik anlayışı batıyı tanımak için bir araç olarak kullanılmış, Ahmet Cemil aracılığıyla dönemin yazın hayatı, eğitim ve öğretim, yabancı dil meselesi, aile hayatı, güzel sanatlarda gelişmeler, sosyal hayatta değişmeler gibi sosyal hayatı yansıtan bir eserdir.

Tevfik Fikret (1868-1915)

Fikret'in şiirlerinin biçim ve muhteva özellikleri

- Servet-i Fünûn şiirinin biçim ve muhteva özellikleri büyük ölçüde Fikret'in eseridir.

- Şiirlerindeki ahenk dolayısıyla, Fikret'in nazmı nesre yaklaştırdığı genel bir görüş halindedir; ancak bu hal onun zamanında kabul görmüştür.

...lesinin öğelerini titizlikle korumuştur. Heyecan ve ahenk unsurlarını ilave etmeyi de bilmiştir.

- Mısraa kattığı canlılık ve hareket, kelime seçimi, kafiyelere verdiği önem bakımından edebiyatımızda az görülen bir yeteneğe sahiptir.

- Mecazlar yönünden Fikret, şiirimize yenilikler katmıştır. Bütün duygu ve düşüncelerini, birtakım timsaller ve mecazlarla anlatır. Ressam oluşu dolayısıyla, biçim ve renklerle ilgilidir. Bu yüzden tasvire büyük önem verir.

- Kullandığı isim ve sıfat tamlamaları bile küçük birer hayalin tasviri gibidir. Sıfat tamlamalarında eşya ve olaylara alışılmamış renk ve biçimler katar. "Ziyâ saçlı dilber" ya da "süt beyazı deniz" gibi...

- Hâşim'i andıran hayalleri vardır. Maddi şeyleri manevi yapan veya manevi şeyleri maddileştiren sıfat tamlamaları Fikret'te de sıkça görülür.

- Temalar bakımından Fikret'te hayal-hakikat zıtlığı önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca hüzün, keder, karamsarlık, acıma, aile sevgisi, millet, vatan ve insanlık düşünceleri Fikret'in şiirini arkadaşlarından ayırır.

- Hamid ve Ekrem'den sonra şiirin konularını genişleten bir üçüncü isim de Fikret'tir.

- Tabiat sevgisi ve şiirlerine bir dekor yapma eğilimi onda sıkça görülür; ancak ele aldığı tabiat, gözlemden ziyade hayale, bazen de tablolara dayanmaktadır. Tabiat, Fikret için bir teselli kucağıdır.

Bundan sonraki kısımlarda derse giren öğretim üyesi değişik kaynaklardan faydalanmaktadır.